

درس

۱

تاریخ ادبیات فارسی در قرن‌های
هفتم، هشتم و نهم

قرن هفتم

- ◊ زمینه‌های تغییر سبک (از خراسانی به عراقی) در زبان فارسی
- ◊ برخی عوامل سیاسی و اجتماعی، مثل روی کار آمدن حکومت‌های غزنوی و سلجوقی
- ◊ تغییر مرکز ادبی و سیاسی از «خراسان» به «عراق عجم»
- ◊ سبک‌های «یمنابین» و «آذربایجانی» از «سبک خراسانی» فاصله گرفتند و کم‌کم «سبک عراقی» پدید آمد.
- ◊ «سبک عراقی» از اوایل قرن هفتم تا اوایل قرن دهم به مدت ۳۰۰ سال سبک غالب متون ادب فارسی بود.
- ◊ مغولان در اوایل قرن هفتم (۶۱۶ ه.ق.) به نواحی مرزی ایران حمله کردند و بعد به تدریج بر نواحی دیگر هم چیرگی یافتند.
- ◊ به نظام اقتصادی، کشاورزی و فرهنگی ایران آسیب‌های عمده‌ای رساندند.
- ◊ خراسان که کانون فرهنگی ایران بود، ویران شد و بسیاری از مدارس که مهد علم و فرهنگ بودند، از بین رفتند.
- ◊ بزرگانی چون «نجم‌الدین کبیری»، «فریدالدین عطار نیشابوری» و «کمال‌الدین اسماعیل» در یورش ویرانگر مغول، کشته شدند.
- ◊ تأثیر حمله مغول بر اوضاع اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایران در قرن هفتم
- ◊ «کمال‌الدین اسماعیل»، مدّاح «جلال‌الدین خوارزمشاه» که خود در سال ۶۲۵ ه.ق. به دست مغولان کشته شد، دربارهٔ قتل عام ۶۲۲ ه.ق. مغولان در اصفهان شعری سروده است:

کس نیست که تا بر وطن خود گیرد
بر حال تباه مردم بد گیرد
دی بر سر مردهای دو صد شیون بود
امروز یکی نیست که بر صد گیرد

- ◊ دلایل روی آوردن دوستداران فرهنگ و اخلاق به «تصوّف»
- ◊ ویرانی بناها، آبلدانی‌ها و بنیان فرهنگ و اخلاق با حمله ویرانگر مغولان
- ◊ سرخوردگی و مأیوس و منزوی شدن دوستداران فرهنگ و اخلاق و پناه بردن آنان به تصوّف
- ◊ مواطف انسانی
- ◊ ادبیاتی که دوستداران فرهنگ و اخلاق برای تسکین خود، به آن روی آوردند، شامل:
- ◊ ترویج روحیهٔ تسامح (مدارا) و تساهل (آسان گرفتن به یکدیگر)
- ◊ خدمت به خلق
- ◊ آزادگی
- ◊ اعتقاد به بی‌ثباتی دنیا
- ◊ وضعیّت زبان پس از برچیده شدن حکومت
- ◊ زبان رسمی و رایج عربی و نگارش به آن از رواج افتاد.
- ◊ آخرین خلیفهٔ عباسی (المستعصم بالله)
- ◊ توجّه به زبان فارسی که زبان تودهٔ مردم بود، رونق بیشتری گرفت.

- ◊ بعد از حملهٔ مغول، کانون‌های فرهنگی از خراسان به عراق عجم منتقل شد (اولین نشانه‌های تغییر سبک از زمان سلجوقیان آغاز شده اما خراسان هنوز به طور کامل ویران نشده بود).
- ◊ دلیل نام‌گذاری سبک عراقی
- ◊ شاعران و نویسندگان بزرگ این دوره غالباً از اهالی شهرهای عراق عجم (اصفهان، همدان، ری، اراک کنونی و ...) بودند.

- ❖ عوامل مخرب و منفی که باعث سستی و نابسامانی زبان و ادبیات فارسی در قرن هفتم شد
- ❖ بسیاری از دانشمندان و ادیبان کشته و یا متواری شدند
- ❖ از دربارهای ادب‌دوست و خاندان‌های فرهنگ‌پرور خبری نبود
- ❖ عوامل مثبتی که موجب رشد زبان و ادبیات فارسی و اعتبار ادیبان و اندیشمندان در قرن هفتم شد
- ❖ با انتقال قدرت از خراسان به مرکز ایران، زبان و ادبیات فارسی در ناحیه عراق عجم گسترش یافت.
- ❖ در حوزه‌های ری، فارس، همدان و اطراف آن‌ها آثار ارزشمندی پدید آمد
- ❖ زمینه‌هایی برای تغییر سبک از «خوارسانی» به «عراقی» ایجاد شد
- ❖ قالب‌های جدیدی در شعر و نثر پدید آمد.
- ❖ قالب‌های جدیدی در شعر و نثر پدید آمد
- ❖ شعر این عصر نرم و دلنشین و برخوردار از معانی عمیق انسانی و آسمانی شد
- ❖ اکثر شاعران از حاکمان روی برتافتند، در نتیجه قصیده که پیش از این در خدمت ستایش فرمانروایان بود، کمرنگ شد
- ❖ غزل که زبان دل و عشق بود، گسترش یافت.
- ❖ قالب مثنوی نیز برای ظهور عاطفه، اخلاق و عرفان میدان فراخی پدید آورد، مانند مثنوی مولوی.
- ❖ مثنوی مولوی
- ❖ حماسه‌های عرفانی است.
- ❖ قهرمان حماسه عرفانی در مثنوی مولوی، انسان پاک‌نهاد و خداجویی است که به نبرد با هوای نفس می‌پردازد.
- ❖ گرایش‌های نثر قرن هفتم
- ❖ «ساده‌نویسی» در آثاری مثل «طبقات ناصری» و «مرصادالعباد»
- ❖ «پیچیده‌نویسی» با محتوای عمدتاً تاریخ حاکمان وقت در آثاری مثل «تاریخ و صاف» و «تاریخ جهانگشای جوینی»

معروف‌ترین شاعران و نویسندگان قرن هفتم

«مولانا جلال‌الدین بلخی، سعدی، فخرالدین عراقی، نجم‌الدین رازی (معروف به نجم دایه)، عطاملک جوینی، خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی، شمس قیس رازی»

معرفی شاعران و نویسندگان قرن هفتم

- ❖ از شاخص‌ترین شاعران عارف است.
- ❖ در دو محور اندیشه و احساس آثار جاودانه‌ای پدید آورد
- ❖ در «مثنوی معنوی» و «دیوان شمس»، بسیاری از معارف بشری و مسایل عرفانی را بیان کرده است.
- ❖ «فیه مافیه» و «مجالس سبزه» را (که از آثار منثور مولانا است) مولانا گفته است و شاگردان نوشته‌اند.
- ❖ «مکاتیب»، مجموعه نامه‌های مولانا به قلم خود اوست و این اثر، سبک نثر وی را بیش‌تر و بهتر نمودار می‌سازد.

معرفی شاعران و نویسندگان قرن هفتم

- ❖ فرمانروای ملک سخن
- ❖ سی و پنج سال گرد جهان گشت، تجربه اندوخت و از هر خرمتی خوشمای چید.
- ❖ «گلستان» را به نثر مسجع و «بوستان» را در قالب مثنوی پدید آورد.
- ❖ دو اثر ارزشمند سعدی (گلستان و بوستان) به ما درس «اخلاق و حکمت» را می‌آموزد.
- ❖ استاد سخن نه تنها در ادبیات تعلیمی سخن‌گوی ضمیر خودآگاه ایرانی است، در سرودن غزل‌های عاشقانه نیز سرآمد شاعران و نویسندگان فارسی‌زبان است.
- ❖ وی در بیشتر قالب‌های ادبی طبع‌آزمایی کرده و شاهکارهای ماندگاری در ادب فارسی به یادگار گذاشته است.

معرفی شاعران و نویسندگان قرن هفتم

- ❖ از دیگر شاعران نام‌آور قرن هفتم و صاحب غزل‌های عرفانی زیبا است.
- ❖ مثنوی «عشاق‌نامه» او مشهور است.
- ❖ او در هر فصل مثنوی «عشاق‌نامه» به یکی از مباحث عرفانی پرداخته و سخن را با تمثیل و حکایت به پایان رسانده است.
- ❖ او در کتاب «لمعات» خود سیر و سلوک عارفانه را در قالب نظم و نثر بیان کرده است.

تجربیات زبانی (سرود و نیمه شعر)

- از منشیان و نویسندگان توانا و از عارفان وارسته قرن هفتم است.
- کتاب «مرصاد العباد من المبدأ الی المعاد» از اوست.

ویژگی‌های این کتاب:

- در بیان سلوک دین و تربیت نفس انسانی است.
- نثر کتاب گاهی ساده و گاه دارای سجع و موازنه است.
- نویسنده در خلال موضوعات کتاب احادیث، آیات و اشعاری از خود و شاعران دیگر نقل می‌کند.
- این اثر که نثری شیوا، آراسته و دل‌انگیز دارد، از مرتبه‌های والا در بین هتون عارفانه برخوردار است.

اطلاعات کلی

- از نثر نویسندگان قرن هفتم است.
- خاندان او از افراد بانفوذ حکومت مغولان بودند.
- وی از نوجوانی به کارهای دیوانی پرداخت و در سفرهای متمادی حضور داشت و اطلاعات فراوانی درباره تاریخ مغولان کسب کرد که موجب تألیف کتاب «تاریخ جهانگشا» شد.

ویژگی‌های کتاب «تاریخ جهانگشای جوینی»:

- این کتاب در شرح ظهور چنگیز، احوال و فتوحات او، تاریخ خوارزمشاهیان، فتح قلعه‌های اسماعیلیه و حکومت جانشینان حسن صباح نوشته شده است.
- نثر این کتاب «مصنوع و دشوار» است.

تاریخ فرهنگ و ادب

- از چهره‌های علمی و سیاسی در عصر ایلخانان به شمار می‌رود.
- وی وزیر مقتدر غازان‌خان و اولجایتو بود.
- مهم‌ترین کتاب او «جامع‌التواریخ» نام دارد که به نثری عالمانه و پخته نوشته شده است.
- اقدام مهم فرهنگی او تأسیس عمارت «زیج رشیدی» در تبریز است که در حکم دانشگاه آن زمان بوده است.

تجربیات زبانی

- از نویسندگان زبردست قرن هفتم است.
- اثر معروفش «القحجیم فی معاییر اشعار القحجیم» است.

ویژگی‌های این کتاب:

- از نخستین و مهم‌ترین آثار در علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر است.
- نثر او در مقدمه مصنوع و در اصل کتاب، ساده و عالمانه است.

قرن هشتم

- دلایل فرصت ابراز عقاید مذهب‌های مختلف در قرن هشتم
- بی‌استفادگی برخی از ایلخانان مغول
- بی‌تقصی برخی دیگر نسبت به مذاهب رایج

- قلمرو بالندگی زبان و فرهنگ فارسی، عرصه وسیعی یافت به طوری که از شبه قاره هند تا آسیای صغیر به زبان فارسی سخن می‌گفتند و فرهنگ فارسی
- مناطق از ایران (عراق عجم) به ویژه شهر شیراز همچنان در حکم مرکز ادبی قرن هشتم به شمار می‌رفت.

- دلایل از رونق افتادن «قصیده‌سرای» در قرن هشتم: از بین رفتن دربارهای اجدادوست ایرانی تبار
- و اهمیت زبان شعر در قرن هشتم: زبان شعر جز در سروده‌های شاعران شاخص مانند خواجه و حافظ، به سستی گرایید.

معروفترین شاعران و نویسندگان قرن هشتم

«خواجوی کرمانی، ابن یسین، حافظه سلمان سلوچی، عبید زاکانی، حمدالله مستوفی»

خواجوی کرمانی

- ♦ از غزل‌پردازان برجسته قرن هشتم است.
- ♦ شاعری که غزل‌های او بر حافظ نیز تأثیرگذار بوده است.
- ♦ خواجو چند مثنوی به پیروی از پنج گنج نظامی سروده که نشان‌دهنده استادی او در شاعری است.
- ♦ شعر خواجو در مجموع، کمال یافته و پخته است.

ابن یسین

- ♦ شاعر عصر سربداران و مردی دهقان‌پیشه بود.
- ♦ قدرت شاعری خود را در قطعات اخلاقی آشکار کرده است.
- ♦ وی در شعر خود قناعت‌پیشگی و بی‌اعتباری دنیا را مورد تأکید قرار می‌دهد.

مرد آزاده در میان گروه	گر چه خوش‌خو و عاقل و داناست
محترم آنگهی تواند بود	که از ایشان به مالش استغناست
وان که محتاج خلق شد، خوار است	گر چه در علم، بوعلی سیناست

حافظ

- ♦ از شاعران سرآمد قرن هشتم است.
- ♦ او با تلفیق عشق و عرفان، غزل فارسی را به کمال رسانید.
- ♦ لحن سخن او گزنده، طنزآمیز و سرشار از خیرخواهی و اصلاح‌طلبی است.
- ♦ در غزل حافظه فرهنگ گذشته ایران با همه کمال ایرانی - اسلامی خود رخ می‌نماید و شعرش به قول خود او «همه بیت‌الغزل معرفت» است.

شعر حافظ همه بیت‌الغزل معرفت است آفرین بر نفس دلکش و لطف سخنش

سلمان سلوچی

- ♦ از شاعران قرن هشتم است.
- ♦ در غزل توجه خاصی به سعدی و مولوی داشته است.
- ♦ دارای قصایدی در سبک عراقی است.
- ♦ مثنوی «جمشید و خورشید» او به شیوه داستان‌های نظامی سروده شده است.

عبید زاکانی

- ♦ شاعر خوش‌ذوق و آگاهی است که نکته‌یابی و انتقادهای ظریف اجتماعی او معروف است.
- ♦ شاعری که ناملایمات اوضاع آشفته روزگار خود را برنمی‌تابد و تزویر و ریاکاری حاکمان را در آثارش به تصویر می‌کشد.
- ♦ او در منظومه «موش و گربه» ناهنجاری‌های اجتماعی را به شیوه طنز و تمهیل بیان کرده است.
- ♦ این شوخ‌طبع آگاه نه تنها در شعر، که در نثر نیز برای طنزهای ماندگاری است و «رساله دلگشا»، «اخلاق‌الاشرف» و «هدیهد» از آن جمله‌اند.

محمد مستوفی

- ♦ از مؤرخان مشهور ایران در قرن هشتم است.
- ♦ نویسنده «تاریخ گزیده» است.
- ♦ این کتاب تاریخ پیامبران، خلفای چهارگانه، خلفای بنی‌عبّاس و تاریخ ایران را تا سال ۷۴۰ ه.ق. دربرمی‌گیرد.

قرن نهم

- وضع اجتماعی و فرهنگی ایران در قرن نهم
 - ◊ نلبود شدن ابنیه فرهنگی، ادبی و اجتماعی به دست تیمور گورکانی
 - ◊ از میان رفتن فارس
- ادامه ویرانگری تیموریان از نیمه دوم قرن هشتم تا اوایل قرن نهم
 - ◊ متمدن شدن بازماندگان تیمور
- نتایج تأثیر پذیرفتن بازماندگان تیمور از فرهنگ ایرانی
 - ◊ گسترش هنرهایی چون مینیاتور، معماری، تذهیب و تاریخ‌نویسی
 - ◊ رونق تازه یافتن ادبیات و نوشتن کتاب‌های ارزشمندی توسط «جامی» و «دولت‌شاه»
- رونق ادبیات در قرن نهم (عهد تیموری) بنیادی نبود و کتاب‌های تحقیقی این دوره عمدتاً سطحی و ادبیات این دوره نیز تقلیدی و فاقد نوآوری بود. پس از مرگ تیمور شاهوخ توانست شهر هرات را مرکز فرمانروایی خود قرار دهد.
- شاهوخ با علاقهای که به هنر و فرهنگ اسلامی پیدا کرده بود، از هنرمندان خوش‌نویس، نقاش و شاعر حمایت نمود.
- وضعیت هنر و فرهنگ بعد از مرگ تیمور
 - ◊ بایسنقرمهرزا پسر شاهوخ نیز هنرمند و هنردوست بود و در زمان او هنرمندان، قرآن‌گیریم و شاهنامه فردوسی را به خط خوش نگاشتند و با تصاویری زیبا آراستند و آثاری ماندگار از هنر اسلامی عرضه کردند.

معروفترین شاعران و نویسندگان قرن نهم

«جامی، شاه نعمت‌الله ولی، دولت‌شاه سمرقندی»

جامی

- ◊ معروف‌ترین شاعر قرن نهم است.
- ◊ چهارستان را به تقلید از گلستان سعدی نوشت.
- ◊ در کتاب «نفحات‌الانس»، شیوه «تذکره‌الاولیا» عطار را در بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان به کار برد.
- ◊ مثنوی‌هایی را به پیروی از «نظامی» سرود که «تحفة‌الاحرار» یکی از آن‌هاست.
- ◊ نمونه شعر:

گفت به مجنون صنمی در دمشق	کای شده مستغرق در پای عشق،
عشق چه و مرگه عشق چیست؟	عاشق و معشوق در این پرده کیست؟
عشق یکرنگ و حقیقت‌شناس	گفت که ای محو امید و هراس،
نیست به جز عشق در این پرده کس	اول و آخر همه عشق است و بس

شاه نعمت‌الله ولی

- ◊ از شاعران قرن نهم است.
- ◊ دیوان اشعار او حاوی مضامین عرفانی است.
- ◊ وی سرسلسله صوفیان نعمت‌اللهی است و در تصوف و طریقت مقامی بلند داشته است.

دولت‌شاه

- ◊ از نویسندگان قرن نهم است.
- ◊ «تذکره دولت‌شاه» را به تشویق امیر علیشیر نوایی نوشته است.
- ◊ تذکره دولت‌شاه شرح احوال بیش از صد تن از شاعران ایرانی از آغاز تا زمان مؤلف است.

۱. شاه نعمت‌الله فرزند مهربدالله ولی از جمله شعرای تصوف ایران و قطب دراویش نعمت‌اللهی است. در راه طریقت و سهر و سلوک مقام بلند داشته است. دارای دیوانی است که مشتمل بر قصاید و فریادها و مثنویات و مثنویات و دوبیتی‌ها و ... است.

۲. روش، مسلک و مذهب

۱

پرسش‌های چهارگزینه‌ای درس ۱

۱. کدام کتاب، از کتاب‌های سرآمد در شناخت تصوف و عرفان (بیان حقایق عرفانی) و سرگذشت صوفیان و عارفان و نوشته‌ها و گفتارهای آنان از آغاز تا عهد مؤلف است؟
 (۱) لوائح (۲) بهارستان (۳) اشعة اللمعات (۴) نفعات الانس
۲. نوع نثر آثار زیر، به ترتیب در کدام گزینه درست آمده است؟
 «تاریخ جهانگشا - المعجم - مرصادالعباد - طبقات ناصری - تاریخ و صفای»
 (۱) پیچیده، ساده، ساده، پیچیده (۲) ساده، پیچیده، ساده، پیچیده
 (۳) پیچیده، ساده، پیچیده، ساده (۴) ساده، پیچیده، پیچیده، ساده
۳. چند اثر، درست معرفی شده است؟
 (عشاق نامه: فخرالدین عراقی)، (تاریخ جهانگشا: بیهقی)، (جامع التواریخ: نصیرالدین توسی)، (صد پند: عبید زاکانی)، (تاریخ گزیده: حمدالله مستوفی)، (تذکره الاولیا: جامی)، (تذکره دولتشاه: امیر علمشیر نوایی)
 (۱) سه (۲) چهار (۳) پنج (۴) شش
۴. کدام آثار از نظر قرن، یکسان هستند؟
 (۱) گلستان، عشاق نامه، مرصادالعباد (۲) بوستان، تاریخ جهانگشا، تحفة الاحرار
 (۳) تاریخ گزیده، اخلاق الاشراف، بهارستان (۴) المعجم، نفعات الانس، رساله دلگشا
۵. موضوع چند اثر، نادرست است؟
 (دیوان شمس: دربارهٔ معارف بشری)، (تذکره دولتشاه: شرح حال صد تن از شاعران ایران)، (عشاق نامه: مباحث اخلاقی)، (مرصادالعباد: سلوک دین)، (تاریخ جهانگشا: ظهور چنگیز و فتوحات او)، (تاریخ گزیده: تاریخ پیامبران)، (نفعات الانس: حقایق عرفانی)
 (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار
۶. کدام آثار، به ترتیب مربوط به قرن هفتم، هشتم و نهم است؟
 (۱) دیوان شمس، تاریخ گزیده، صد پند (۲) تاریخ جهانگشا، المعجم، تذکره دولتشاه
 (۳) جامع التواریخ، تذکره الاولیا، نفعات الانس (۴) مرصادالعباد، جمشید و خورشید، تحفة الاحرار
۷. درس «اخلاق و حکمت» را در کدام یک از آثار زیر، می‌توان آموخت؟
 (۱) دیوان غزلیات حافظ شیرازی (۲) نفعات الانس جلدی (۳) منطق الطیر عطار نیشابوری (۴) گلستان و بوستان سعدی
۸. چند مورد، نادرست آمده است؟
 (آ) کتاب المعجم شمس قیس رازی در علم عروض، قافیه، بیان و شعر است.
 (ب) مثنوی مولوی، نمونهٔ ارزشمندی از حماسهٔ عرفانی است.
 (پ) مجالس سبعهٔ مولوی، اثری منظوم است که شاگردانش از زبان او نوشته‌اند.
 (ت) قالب شعری غزل در قرن هفتم رواج پیدا کرد.
 (ث) دولتشاه سمرقندی نویسندهٔ قرن هشتم، کتاب تذکره دولتشاه را به تشویق سلطان حسین بایقرا نوشت.
 (ج) زیان و محتوای کتاب اخلاق الاشراف، طنز است.
 (چ) کتاب جامع التواریخ در قرن هفتم تألیف شده است.
 (۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴) پنج
۹. هدید آورندگان «مکاتیب» - صد پند - نفعات الانس - عشاق نامه - به ترتیب خالق آثار نیز هستند.
 (۱) مجالس سبعه - رساله دلگشا - بهارستان - لمعات (۲) فیصافی - تاریخ گزیده - تحفة الاحرار - جامع التواریخ
 (۳) مثنوی - اخلاق الاشراف - تذکره الاولیا - تاریخ جهانگشا (۴) دیوان شمس - موش و گربه - مرصادالعباد - جمشید و خورشید
۱۰. همهٔ گزینه‌ها، دربارهٔ کتاب «تاریخ جهانگشا» درست است؛ به‌جز گزینهٔ
 (۱) این اثر دربارهٔ عصر ایلخانان مغول و تیمور گورکانی و فرمانروایی تیمور و پسران وی از جمله «شاهرخ میرزا» و «بایسنقر میرزا» به رشتهٔ تحریر در آمده است.
 (۲) نثر کتاب به شیوهٔ مصنوع و دشوار بوده و در شرح ظهور چنگیز و تاریخ خوارزمشاهیان به رشتهٔ تحریر در آمده است.
 (۳) «عطاملک جوینی» این کتاب را نوشته و در آن به شرح حملهٔ چنگیز به ایران و احوال و فتوحات وی و فتح قلعه‌های اسماعیلیه پرداخته است.
 (۴) یکی از موضوعات این کتاب فتح قلعه‌های اسماعیلیه و حکومت جانشینان حسن صباح است.

(السنن ۱۳۰۰)

۱۱. کدام اثر، با توضیح آمده در کمانک هماهنگی دارد؟
 (۱) تاریخ گزیده (اثر سلمان ساوجی، شرح حال خلفای بنی عباس)
 (۲) نفعات الأئس (در بیان هنر و فرهنگ اسلامی مثل معماری و تاریخ‌نویسی)
 (۳) تذکرة دولتشاه سمرقندی (نمونه‌ای از آثار قرن نهم و درباره شرح احوال بیش از صد تن از شاعران ایرانی)
 (۴) جامع التواریخ (اثر عطاملک جوینی، دارای نثر عالمانه و پخته)
۱۲. کدام گزینه، درباره فخرالدین عراقی درست است؟
 (۱) در سرودن قصاید اندرزی شهرت دارد.
 (۲) «لمعات» را به نثر و با موضوع سیر و سلوک عارفانه نوشته است.
 (۳) «رساله دلگشا» را به نظم و نثر نوشته است.
 (۴) در طرح مباحث عرفانی از تمثیل و حکایت بهره گرفته است.
۱۳. در کدام گزینه، «اثر» با توضیح مقابل خود مطابقت ندارد؟
 (۱) انوار سهیلی: نمونه ساده‌شده کلیله و دمنه، اثر ملاحسین واعظ کاشفی
 (۲) نفعات الأئس: اثری از خواجوی کرمانی، به شیوه تذکرةالاولیای عطار، در بیان حقایق عرفانی
 (۳) مرصاد العباد من المبدأ الی المماد: اثری از نجم‌الدین رازی، با موضوع بیان سلوک دین و تربیت نفس انسانی
 (۴) تاریخ جهانگشا: اثری است به شیوه پیچیده‌نویسی تاریخی با موضوع تاریخ حاکمان وقت
۱۴. کدام گزینه، توضیح درستی درباره کتاب «المعجم» ارائه می‌دهد؟
 (۱) از نمونه آثار قرن هشتم که درباره سلوک دین و تربیت نفس انسانی گردآوری شده است.
 (۲) از نخستین آثار در علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر است که نثری پیچیده دارد.
 (۳) نثر این کتاب گاهی ساده و گاه دارای سجع و موازنه است و در بین متون این دوره، از مرتبه‌ای والا برخوردار است.
 (۴) از نمونه آثار قرن هفتم است که شمس قیس رازی آن را با نثری ساده و عالمانه گردآوری نموده است.
۱۵. کدام گزینه، عبارت زیر را کامل می‌کند؟
 «خواجوی کرمانی، چند مثنوی به پیروی از سروده است و خود بر سبک شاعری تأثیرگذار بوده است.»
 (۱) پنج گنج نظامی، فخرالدین عراقی
 (۲) تحف‌الاحرار جامی، فخرالدین عراقی
 (۳) تحف‌الاحرار جامی، حافظ
 (۴) پنج گنج نظامی، حافظ
۱۶. هر یک از توضیحات زیر، به ترتیب مربوط به کدام شاعر یا نویسنده است؟
 (در دو محور اندیشه و احساس، آثار جاودانه‌ای پدید آورد.)، (در یکی از کتاب‌هایش، سیر و سلوک عارفانه را در قالب نظم و نثر بیان کرده است.)،
 (شوخ طبع آگاه که در شعر و نثر، طنزهای ماندگاری دارد.)
 (۱) جلال‌الدین محمد بلخی، فخرالدین عراقی، عبید زاکانی
 (۲) فخرالدین عراقی، مولوی، عبید زاکانی
 (۳) مولوی، نجم‌الدین رازی، حافظ
 (۴) حافظ، خواجوی کرمانی، سعدی
۱۷. چند اثر از میان آثار زیر، منظوم است؟
 «عشاق‌نامه، مرصاد العباد، تاریخ جهانگشا، المعجم فی معاییر اشعار العجم، جمشید و خورشید، موش و گریه، اخلاق الاشراف، تاریخ گزیده، هفت اورنگ، اخلاق جلالی»
 (۱) پنج
 (۲) چهار
 (۳) هفت
 (۴) شش
۱۸. مؤلفان آثار «نفعات الأئس، عشاق‌نامه، رساله دلگشا» به ترتیب، نویسنده چه کتاب‌هایی هستند؟
 (۱) تاریخ گزیده، موش و گریه، اخلاق جلالی
 (۲) گلستان، تذکرة دولتشاه صد پند
 (۳) بهارستان، تاریخ جهانگشا، مرصاد العباد
 (۴) تحف‌الاحرار، لمعات، اخلاق الاشراف
۱۹. عبید زاکانی در منظومه تمثیلی «موش و گریه»، ناهنجاری‌های اجتماعی کدام طبقات را بیان کرده است؟
 (۱) حاکمان و ثروتمندان
 (۲) قاضیان و ثروتمندان
 (۳) حاکمان و قاضیان
 (۴) قاضیان و زیردستان
۲۰. کدام اثر در زمینه علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر نوشته شده است؟
 (۱) لمعات
 (۲) المعجم فی معاییر اشعار العجم
 (۳) مرصاد العباد من المبدأ الی المماد
 (۴) عشاق‌نامه
۲۱. موضوع کدام کتاب، درست معرفی شده است؟
 (۱) تاریخ گزیده: شرح ظهور چنگیز و احوال فتوحات او
 (۲) نفعات الأئس: اصول اخلاقی
 (۳) مرصاد العباد: در بیان سلوک دین و تربیت نفس
 (۴) لمعات: وضع تاپاسمان جامعه

۲۲. در متن زیر، چند مورد اشتباه، درباره «حافظ» وجود دارد؟
 «حافظ سرآمد شاعران قرن هفتم است. او با تلفیق عشق و عرفان، غزل عاشقانه را به کمال می‌رساند. لحن حافظ، گزنده، جدی و سرشار از خیرخواهی و اصلاح‌طلبی است. در شعر او، فرهنگ گذشته ایران با همه کمال ایرانی - اسلامی خود، رخ می‌نماید.»
 ۱) دو ۲) سه ۳) چهار ۴) پنج
۲۳. همه گزینه‌ها درباره «سلمان ساوجی» درست است؛ به‌جز گزینه
 ۱) از شاعران قرن هشتم است.
 ۲) در غزل، توجه خاصی به «سعدی» و «مولوی» داشته است.
 ۳) بی‌اعتباری دنیا در آثارش موج می‌زند.
 ۴) قصایدی در سبک عراقی سروده است.
۲۴. عبارت زیر، مربوط به کدام شاعر است؟
 «او نه تنها در ادبیات پندآموز، سخن‌گوی ضمیر خودآگاه ایرانی است که در سرودن غزل‌های عاشقانه نیز سرآمد شاعران و نویسندگان ایران است.»
 ۱) مولوی ۲) حافظ ۳) نظامی گنجیای ۴) سعدی
۲۵. کدام گزینه، درباره شعر و شاعری حافظ نادرست است؟
 ۱) حافظ در قرن هشتم، سرآمد شاعران بود.
 ۲) شعرش به قول خودش «همه بیت‌الفضل معرفت» است.
 ۳) حافظ با نگاهی جداگانه به عشق و عرفان، قالب غزل عرفانی را به کمال رساند.
 ۴) لحن سخن حافظ، طنزآمیز و سرشار از خیرخواهی و اصلاح‌طلبی است.
۲۶. کدام گزینه، درباره «عبید زاکانی» و آثارش درست است؟
 ۱) او در مجموعه مثنوی موش و گربه، ناهنجاری‌های اجتماعی را به شیوه طنز و تمثیل بیان کرده است.
 ۲) در قالب غزل توجه خاصی به سعدی و مولوی داشته و قصایدی نیز در سبک عراقی سروده است.
 ۳) «اخلاق الاشراف» و «صدپند» را به شیوه مخزن‌الاسرار نظامی سروده است.
 ۴) در شعر و نثر طنزهای ماندگاری نوشته است و «رساله دلگشا» از آثار اوست.
۲۷. همه گزینه‌های زیر، درباره «جامی» نادرست است؛ به‌جز گزینه
 ۱) در قالب مثنوی، پیرو سنایی غزنوی است و مثنوی «تحفة الاحرار» را به شیوه او سرود.
 ۲) کتاب «بهارستان» را به سبک «بوستان» سعدی نوشت.
 ۳) کتاب «تفصیحات الامس» را در بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان نوشت.
 ۴) به شیوه «الهی‌نامه» عطار، اثر ارزشمند خود «تحفة الاحرار» را سرود.
۲۸. کدام گزینه، درباره «دولت‌شاه سمرقندی» نادرست است؟
 ۱) از عارفان و شاعران نام‌آور قرن هشتم ه.ق. است.
 ۲) شرح احوال بیش از صد تن از شاعران ایرانی را از آغاز تا زمان مؤلف نوشته است.
 ۳) «امیر علیشیر نوبی» او را تشویق کرد تا درباره احوال و آثار شاعران ایرانی تذکرات بنویسد.
 ۴) «تذکره دولت‌شاه» از این نویسنده است.
۲۹. دیوان شعر «شاه نعمت‌الله ولی» حاوی چه مضامینی است؟
 ۱) اخلاقی ۲) حکمت و فلسفه ۳) انتقادی و اجتماعی ۴) عرفانی
۳۰. ویژگی‌های شعری سلمان ساوجی، ابن یعین و خواجوی کرمانی، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟
 (آ) قدرت شاعری خود را در قطعات اخلاقی آشکار کرده است. (ب) در غزل توجه خاصی به سعدی و مولوی داشت.
 (پ) چند مثنوی به پیروی از پنج گنج نظامی سروده است. (ت) با تلفیق عشق و عرفان، غزل فارسی را به کمال رسانید.
 ۱) آ، ب، پ ۲) ب، آ، ت ۳) ب، آ، پ ۴) آ، ب، ت
۳۱. عبارت زیر، معرّف چه شخصیتی است؟
 «از شاعران قرن نهم که سر سلسله فرقه‌های از سوفیان در عصر خودش است. دیوان شعر او بسیار مشهور و محتوای اشعار او مضامینی کاملاً عرفانی دارد.»
 ۱) شاه نعمت‌الله ولی ۲) دولت‌شاه سمرقندی ۳) خواجوی کرمانی ۴) حمدالله مستوفی
۳۲. همه گزینه‌ها، درباره وضعیت زبان و ادبیات فارسی دوره سبک عراقی، درست است؛ به‌جز گزینه
 ۱) شعر عرفانی، با تکیه بر عواطف انسانی و ترویج روحیه تسامح و تساهل، خدمت به خلق، انسان‌نومید روزگار را تسکین بخشید.
 ۲) با پایان یافتن خلافت عباسی، صریح‌دانی رواج یافت و زبان فارسی از رونق افتاد.
 ۳) کمال‌الدین اسماعیل، محتاج جلال‌الدین خوارزمشاه در سال ۶۳۵ ه.ق. به دست مغولان به قتل رسید.
 ۴) دلیل نامیدن سبک به عنوان «عراقی» این بود که بعد از مغول، کانون‌های فرهنگی از خراسان به عراق عجم منتقل شد.

(انسانی ۱۳۰۰)

۳۳. از دیدگاه تاریخ ادبیات همه موارد کاملاً درست است، به جز:

- ۱) بازماندگان تیمور کم و بیش از فرهنگ ایرانی تأثیر پذیرفتند و ادبیات رونقی تازه گرفت و تاریخ‌نویسی نیز ادامه یافت.
- ۲) جامی در کتاب تفحات‌الاسم خود به شیوه تحفة‌الاحرار نظامی به بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان پرداخته است.
- ۳) یایستقر میرزا هنرمند و هنردوست بود و در زمان او هنرمندان، قرآن کریم و شاهنامه فردوسی را به خط خوش نگاشتند.
- ۴) پس از مرگ تیمور، شاهرخ با علاقه‌ای که به هنر و فرهنگ اسلامی پیدا کرده بود، از هنرمندان خوش‌نویس، نقاش و شاعر حمایت نمود.

۳۴. کدام گزینه درست است؟

- ۱) کتاب‌های تحقیقی قرن نهم، عمدتاً ریشه‌دار و ادبیات این دوره، دارای نوآوری بود.
- ۲) «شاه نعمت‌الله ولی» را سرسلسله فداییان نعمت‌اللهی می‌دانند.
- ۳) «جامی» اکثر قصاید و غزلیات دیوانش را به پیروی از «نظامی گنج‌های» سروده است.
- ۴) «قرآن کریم» و «شاهنامه فردوسی» در زمان «بایسنقر میرزا» به خطی خوش نگاشته شد.

۳۵. کدام گزینه، مربوط به موضوعات مطرح‌شده در قرن هفتم نیست؟

- ۱) تأسیس عمارت زین رشیدی در تبریز که در حکم دانشگاه آن زمان بوده است.
- ۲) کتاب لمعات عراقی، درباره سیر و سلوک عارفانه در قالب‌های نظم و نثر بیان شده است.
- ۳) در قرن هفتم، خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی، وزیر مقتدر غازان خان و اولجایتو، یکی از چهره‌های علمی و سیاسی آن دوره به شمار می‌رفت.
- ۴) هنرهایی چون مینیاتور، معماری، تذهیب و تاریخ‌نویسی به اسلوب ساده رواج یافت.

۳۶. در کدام گزینه، همه چهره‌های ادبی مربوط به قرن نهم هستند؟

- ۱) عبید زاکانی، جلال‌الدین دوانی، فخرالدین عراقی
- ۲) جامی، دولت‌شاه سمرقندی، شاه نعمت‌الله ولی
- ۳) جلال‌الدین دوانی، خواجوی کرمانی، ابن یمن
- ۴) دولت‌شاه سمرقندی، شاه نعمت‌الله ولی، فخرالدین عراقی

۳۷. کدام گزینه، همگی، چهره‌های شاخص قرن هشتم هستند؟

- ۱) حمدالله مستوفی، ابن یمن، خواجوی کرمانی
- ۲) عظامک جوینی، شاه نعمت‌الله ولی، سعدی
- ۳) شمس قیس رازی، نجم‌الدین عبید زاکانی
- ۴) شاه نعمت‌الله ولی، دولت‌شاه سمرقندی، خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی

۳۸. در کدام گزینه، نام معروف‌ترین شاعران و نویسندگان قرن هفتم آمده است؟

- ۱) خواجوی کرمانی، سعدی، سلمان ساوجی، حمدالله مستوفی، عظامک جوینی
- ۲) جامی، خواجوی کرمانی، شاه نعمت‌الله ولی، دولت‌شاه سمرقندی، جلال‌الدین دوانی
- ۳) مولوی، سعدی، فخرالدین عراقی، نجم‌الدین رازی، عظامک جوینی
- ۴) حافظ، سلمان ساوجی، عبید زاکانی، حمدالله مستوفی، دولت‌شاه سمرقندی

۳۹. همه گزینه‌ها مربوط به تاریخ ادبیات فارسی در قرن نهم است؛ به جز.....

- ۱) تاریخ‌نویسی ساده در دوره تیموریان اشاعه پیدا کرد.
- ۲) هنرهایی چون مینیاتور، معماری و تذهیب در دوره تیموریان رایج شد.
- ۳) رونق ادبی این دوره، بیشتر سطحی و تقلیدی است.
- ۴) در این عصر، مذاهب مختلف فرصت ابراز عقیده پیدا کردند.

۴۰. عبارت کدام گزینه، نادرست است؟

- ۱) در شعر «ابن یمن» قناعت‌پیشگی و بی‌اعتباری دنیا مورد تأکید است.
- ۲) «خواجوی کرمانی» در شعرش، استادی «حافظ» را ستایش کرده است.
- ۳) جامی، مثنوی «تحفة‌الاحرار» را به شیوه مثنوی‌های «نظامی» سرود.
- ۴) از اقدامات مهم فرهنگی خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی، تأسیس «زین رشیدی» در تبریز است.

۴۱. همه گزینه‌ها، درباره تاریخ ادبیات ایران در قرن هفتم و هشتم نادرست است؛ به جز گزینه.....

- ۱) در دوره سبک عراقی، وضعیت زبان و ادبیات فارسی (مخصوصاً در قرن هفتم) به سوی سستی و نابسامانی پیش رفت.
- ۲) لفظ در شعر این عصر، گزنده و مخرب و بیشتر شاعران، به حاکمان توجه زیادی نشان می‌دادند.
- ۳) قصیده در این دوره (سبک عراقی)، به عنوان زبان دل و عشق، گسترش یافت.
- ۴) با انتقال مرکزیت قدرت از مرکز ایران به خراسان، زبان و ادب فارسی گسترش یافت.

۴۲. همه گزینه‌ها، درباره آثار و شاعران و نویسندگان «سبک عراقی» درست است؛ به جز گزینه.....

- ۱) «فخرالدین عراقی» در کتاب «لمعات» که در قالب نثر و نظم است، سیر و سلوک عارفانه را مطرح می‌کند.
- ۲) «مرصادالعباد» و «تاریخ و صفات» نمونه‌هایی از جریان دوم گرایش نثر (پیچیده‌نویسی) بود.
- ۳) «نجم‌الدین» سلوک در دین و تربیت انسانی را در اثر خود، «مرصادالعباد» به یادگار گذاشته است.
- ۴) «ابن یمن» در قطعات اخلاقی خود، قناعت‌پیشگی و بی‌اعتباری دنیا را مورد تأکید قرار داده است.

۴۳. در قرن هشتم، کدام عامل، فرصت ابراز عقیدهٔ مذهب‌های مختلف را در ایران فراهم آورد؟
 (۱) حضور چهره‌های علمی و سیاسی و دیوانی در حکومت و دربار مقلان
 (۲) بالندگی و رشد زبان و فرهنگ فارسی در پهنهٔ وسیعی از آسیا از شبه قارهٔ هند تا آسیای صغیر
 (۳) پرداختن به فرهنگ گذشتهٔ ایران با همهٔ کمال ایرانی - اسلامی در آثار نثر و نظم فارسی
 (۴) بی‌اعتقادی برخی از ایلخانان مغول و بی‌تعضبی برخی دیگر نسبت به مذاهب رایج
۴۴. کدام عامل، باعث ضعف قالب قصیده و سست شدن زبان شعری در قرن هشتم شد؟
 (۱) گوشه‌گیری و قناعت‌پیشگی و بی‌اعتباری دنیا در نزد هنرمندان و شاعران و نویسندگان
 (۲) پرداختن به موضوعات سیر و سلوک عارفانه و جدایی انسان از عالم معنا
 (۳) توجهٔ بیش از حد درباریان و وزیران شعردوست به قالب غزل و رباعی و دوبیتی‌ها
 (۴) از بین رفتن دربارهای ادب‌دوست ایرانی تبار
۴۵. توضیح کدام گزینه، نادرست است؟
 (۱) خواجوی کرمانی از قصیده‌پردازان برجستهٔ قرن هشتم است؛ شاعری که توانست بر حافظهٔ نیز تأثیرگذار باشد.
 (۲) قطعات اخلاقی ابن یمین، نشان‌دهندهٔ قدرت شاعری وی بوده است.
 (۳) در قرن هشتم، قلمرو بالندگی زبان و فرهنگ فارسی، عرصهٔ وسیعی یافت.
 (۴) نجم‌الدین رازی، احادیث، آیات و اشعاری از خود و شاعران دیگر را در خلال موضوعات کتابش نقل کرده است.
۴۶. همهٔ گزینه‌ها، به‌جز گزینهٔ از پیامدهای حملهٔ مغول به ایران، در قرن هفتم هجری است.
 (۱) زبان رسمی و رایج عربی و نگارش به زبان عربی، از رواج افتاد
 (۲) دوستانان فرهنگ و اخلاق منزوی گشتند و به تصوف پناه بردند
 (۳) روحیهٔ تسامح و خدمت به خلق و آزادی از بین رفت.
 (۴) زبان و ادبیات فارسی دچار مستی و نابسامانی گردید.
۴۷. کدام عبارت، با توجه به توضیح مقابل آن، نادرست است؟
 (آ) کتاب‌های تحقیقی به‌صورت سطحی و ادبیات نیز به‌طور تقلیدی رواج یافت. (در قرن نهم هـ.ق.)
 (ب) تاریخ‌نویسی به همان اسلوب ساده رواج یافت. (در قرن هفتم هـ.ق.)
 (پ) کمال‌الدین اسماعیل، مداح جلال‌الدین خوارزمشاه به دست مقلان در اصلهان گشته شد. (در قرن هشتم هـ.ق.)
 (ت) شهر شیراز همچنان در حکم مرکز ادبی به شمار می‌رفت. (در قرن هشتم هـ.ق.)
 (۱) آ، ب (۲) آ، پ (۳) ب، پ (۴) پ، ت
۴۸. شاعر دو بیت زیر کیست و در سرودن کدام قالب، تبحر داشته است؟
 «مرد آزاده در میان گروه گرچه خوش‌خو و عاقل و داناست
 مهترم آنگهی تواند بود که از ایشان به مألش استغناست»
 (۱) ابن یمین، قصیده (۲) ابن یمین، قطعه (۳) خواجوی کرمانی، قصیده (۴) خواجوی کرمانی، قطعه
۴۹. سبک عراقی، از چه زمانی، سبک غالب ادبیات فارسی در ایران بود؟
 (۱) اواخر قرن ششم تا اواخر قرن نهم
 (۲) اوایل قرن هفتم تا اوایل قرن دهم
 (۳) اواخر قرن هفتم تا اواخر قرن دهم
 (۴) اوایل قرن هفتم تا اواخر قرن دهم
۵۰. نوشتهٔ کدام گزینه - با توجه به ساده‌نویسی و پیچیده‌نویسی - از کتاب «طبقات ناصری» انتخاب شده است؟
 (۱) سلطان پرسید که قصر فرعون کدام است؟ چون معلوم شد، روی بدان طرف نهاد.
 (۲) بعضی از بندگان بلقی مانده جمع شدند اما عمر به آخر رسیده و دولت کهن گشته بود.
 (۳) در مزارع مدرسه‌ای بس بزرگ بنا کرد و علما را عزیز داشت.
 (۴) چنگیزخان پیام داد که در حدود واقعات و وقوع حادثات مدد یکدیگر را الزام نماییم و مسالک و مهالک امن گشاده داریم.
۵۱. در بیت زیر، نام اثری از کدام شاعر آمده است؟
 «لمعات ظفر از پرچم او می‌تابد چون کواکب ز سواد شکن زلف ظلام»
 (۱) خواجوی کرمانی (۲) صید زاکتی (۳) جامی (۴) فخرالدین عراقی
۵۲. در کدام بیت «لفظی» آمده است که یادآور یکی از آثار مؤلف کتاب «عشاق‌نامه» است؟
 (۱) بسوخت آتش عشق تو زهد و تقوی را به باد داد ورق‌های درس و فتوی را
 (۲) ز عاصفات خدا بحر قهر موجی زد نهنگ عشق فرو برد طور موسی را
 (۳) به غیر دیدهٔ مجنون کسی نیارد تاب اشعهٔ لمعات جمال لیلی را
 (۴) نسیمی از سر زلفت وزید در عالم هوای خلد برهن داد دار دنیا را

۵۴. مفهوم دو بیت زیر، در شعر کدام شاعر قرن هشتم، مورد تأکید قرار گرفته است؟

«خدا را ندانست و طاعت نکرد
قناعت توانگر کند مرد را»
۱) ابن یمن ۲) شاه نعمت‌الله ولی
که بر بهشت و روزی قناعت نکرد
خبر کن حریصی جهان‌گرد راه
۳) مولوی ۴) فخرالدین عراقی

۵۵. کدام گزینه، با بیت زیر تناسب معنایی بیشتری دارد؟

«درخت تو گر بار دلتش بگیرد
۱) پرمیز به طاعت و به دلنش کن
۲) از طاعت و علم نردبانی کن
۳) زین چرخ برون، خرد همی گوید
۴) چون جاننت به علم شد بر آن معدن
کدام بیت، با بیت زیر قرابت مفهومی دارد؟

«نیست به جز عشق در این پرده کس
۱) عشق نیارد نهفت هیچ دلی در ضمیر
۲) بقا و مال و جمالت همیشه باد چو عشقت
۳) از عشق غیر نامی در دل هیچ نموده
۴) هر جا که می‌رود سخنی در بیان عشق
کدام بیت، با ابیات زیر تناسب مفهومی دارد؟

«مرد آزاده در میان گروه
مستزیم آنکه می‌تواند بود
وان که محتاج خلق شد خوار است
۱) مگذاز وضع ادب تا آبرو حاصل کنی
۲) برتری‌ها منصب اقبال هر ناهل نیست
۳) بیکرم افسرد در راه امید از ضعف آه
۴) آبرو با عرض مطلب جمع نتوان ساختن
مفهوم کدام بیت با سایر ابیات، متفاوت است؟

۱) مکن ای دوست ملامت من سودایی را
۲) نمی‌اندیشد از زخم زبان هر کس که معنون شد
۳) من دیوانه را سنگ ملامت شد پروبالی
۴) ملامت را سپهر سازیم بر خویش
همه مفاهیم داده شده از رباعی زیر دریافت می‌شود؛ به جز:

«عمری ز پی کام دل و راحت تن
در داه ندا از بن دندان با من
۱) دندان از را از کام جهان ریشه کن کن.
۲) آسایش بشری در گرو آسودگی دیگران است.
گشتیم و ندیدیم جز از رنج و محن
راحت‌طلبی ز کام دندان بر کن»
۳) نتیجه تکاپوی دنیوی، آندوهی بیش نیست.
۴) چشم پوشیدن از دنیای فانی، سبب آسایش است.

۵۹. عبارت «حیات از عشق می‌شناس و معات می‌عشق می‌یابد.» با کدام بیت، ارتباط مفهومی دارد؟

۱) آتش گل همیشه بهار است عشق را
۲) گر برآرد عشق دود از عقل جای رحم نیست
۳) از عشق مجال است که دل‌ها نشود آب
۴) هرچه جز گوهر عشق است در این بحر کف است
پروانه را به سیر گلستان چه حاجت است
خانه زنبور کافر مستحق آتش است
هر گل که در این باغ بود خرج گلاب است
هر حیاتی که نه در عشق سرآید تلف است

(شاعر از کشور ۹۹)

(شاعر از کشور ۹۹)

(شاعر از کشور ۹۹)

پاسخ پرسش‌های چهار گزینه‌ای

نفحات الأئس

۱

۲

۳

تاریخ جهانگشا: عطاملک جوینی - جامع التواریخ؛ رشیدالدین فضل‌الله همدانی - تذکره الاولیاء؛ عطار نیشابوری - تذکره دولتشاه؛ دولتشاه سمرقندی

۴

گلستان، عشاق نامه و مرصادالعباد همگی مربوط به قرن هفتم ه.ق. است.

۵

بررسی گزینه‌های دیگر: ۲) «بوستان» قرن هفتم - «تاریخ جهانگشا» قرن هفتم - «تحفة الاحرار» قرن نهم ۳) «تاریخ گزیده» قرن هشتم - «اخلاق‌الاشراف» قرن هشتم - «بهارستان» قرن نهم ۴) «المعجم» قرن هفتم - «نفحات‌الائس» قرن نهم - «رسالة دلگشا» قرن هشتم

۶

موضوع مثنوی «عشاق نامه»، مباحث عرفانی است. قرن هفتم: دیوان شمس - تاریخ جهانگشا -

۷

جامع التواریخ - مرصادالعباد - المعجم / قرن هشتم: جمشید و خورشید - صد پند - تاریخ گزیده / قرن نهم: نفحات‌الائس - تحفة الاحرار - تذکره دولتشاه

۸

گلستان و بوستان سعدی
الف) کتاب «المعجم» در علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر است. ب) مجالس سبعه، اثری منثور است. ث) دولتشاه سمرقندی نویسنده قرن نهم است. کتاب تذکره دولتشاه به تشویق امیرعلی علیشیر نوشته شده است.

۹

مجالس سبعه و مکاتیب از آثار مولاناست. آثار مولانا؛ مکاتیب، مجالس سبعه، فیصافیه، مثنوی معنوی و دیوان شمس) صد پند و رساله دلگشا از آثار عبید زاکانی است. آثار عبید زاکانی؛ صدپند، اخلاق‌الاشراف، موش و گربه و رساله دلگشا) نفحات‌الائس و بهارستان از آثار جامی است. آثار جامی: تحفة الاحرار، بهارستان و نفحات‌الائس)

۱۰

عشاق‌نامه و لمعات از آثار فخرالدین عراقی است.

۱۱

عطاملک جوینی در کتاب تاریخ جهانگشا به تیمور و پسران وی اشاره‌ای نکرده است.

۱۲

تاریخ گزیده اثر حمدالله مستوفی - نفحات‌الائس اثر جامی (در بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان) و جامع‌التواریخ اثر رشیدالدین فضل‌الله همدانی.

۱۳

عراقی صاحب غزل‌های عراقی است. «لمعات» به نظم و نثر است و رساله دلگشا اثر عبید زاکانی است.

۱۴

«نفحات‌الائس» از جامی است.

۱۵

خواجوی کرمانی چند مثنوی به پیروی از پنج گنج نظامی سروده است و بر سبک شاعری حافظ تأثیر گذاشته است.

۱۶

جلال‌الدین محمد بلخی؛ در دو محور آندیشه و احساس، آثار جاودانه‌ای پدید آورد - فخرالدین عراقی؛ در یکی از کتاب‌هایش سحر و سلوک عارفانه را در قالب نظم و نثر بیان کرده است (کتاب لمعات) - عبید زاکانی؛ شوخ‌طبع آگاه که در شعر و نثر طنزهای ماندگاری دارد.

۱۷

عشاق‌نامه، جمشید و خورشید، موش و گربه، هفت اورنگ

۱۸

نفحات‌الائس، تحفة الاحرار اثر جامی

عشاق‌نامه، لمعات؛ اثر فخرالدین عراقی

اخلاق‌الاشراف، رساله دلگشا اثر عبید زاکانی

حاکمان و قاضیان

۱۹

کتاب «المعجم فی معاییر اشعار المعجم»، اثر شمس قیس رازی

۲۱

بررسی سایر گزینه‌ها:

۱) تاریخ گزیده دربرگیرنده تاریخ انبیا و خلفای چهارگانه و خلفای بنی‌مطاس و تاریخ ایران تا سال ۷۳۰ ه.ق. ۲) نفحات‌الائس در بیان حقایق عرفانی و ذکر اصول عارفان ۴) لمعات در سیر و سلوک عارفانه

۲۲

قرن هشتم - غزل فارسی - طنزآمیز

۲۳

موضوع «بی‌اعتباری دنیا» درباره ویژگی‌های شعری «ابن یمین» است.

۲۴

سعدی

۲۵

حافظ با تلفیق عشق و عرفان قالب «غزل» را در زبان فارسی به اوج کمال رساند.

۲۶

بررسی گزینه‌های دیگر:

۱) موش و گربه از آثار منظوم است. ۲) سلمان ساوجی در غزل توجه خاصی به سعدی و مولوی داشت. ۳) اخلاق‌الاشراف و صدپند از جمله آثار عبید زاکانی است، ولی به شیوه مخزن‌الاسرار نظامی سروده نشده است.

۲۷

بررسی گزینه‌های دیگر:

۱) جامی در مثنوی‌هایش از نظامی پیروی کرده است. ۲) کتاب «بهارستان» را به سبک «گلستان» سعدی نوشت. ۴) «جامی»، «تحفة الاحرار» را به پیروی از «نظامی» سروده است.

۲۸

از نویسندگان قرن نهم است.

۲۹

۳۰

سلمان ساوجی در غزل توجه خاصی به سعدی و مولوی داشت.

ابن یمین، قدرت شاعری خود را در قطعات اخلاقی آشکار کرده است.

خواجوی کرمانی، چند مثنوی به پیروی از پنج گنج نظامی سروده است.

۳۱

شاه نعمت‌الله ولی که دیوان اشعارش حاوی مضامین عرفانی است، در قرن نهم، سرسلسله صوفیان نعمت‌اللهی بود و در تصوف و طریقت، مقالی بلند داشته است.

۳۲

با پایان یافتن خلافت عباسی، عربی‌دانی از رواج افتاد و زبان فارسی رونق گرفت.

۳۳

جامی در کتاب «نفحات‌الائس» خود به شیوه تذکره‌الاولیای عطار به بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان پرداخته است.

۳۴

بررسی گزینه‌های دیگر:

۱) کتاب‌های تحقیقی قرن نهم، عمدتاً سطحی و ادبیات این دوره نیز تقلیدی و فاقد نوآوری بود. ۲) شاه نعمت‌الله ولی، سرسلسله صوفیان نعمت‌اللهی است. ۳) جامی مثنوی‌های خود را به پیروی از نظامی سروده است.

۳۵

ساده‌تر شدن هنرها مربوط به قرن نهم است.

۳۶

عبید زاکانی، ابن یمین، خواجوی کرمانی، قرن هشتم فخرالدین عراقی؛ قرن هفتم

۳۷

سعدی، شمس قیس رازی، نجم‌دایه؛ قرن هفتم حمدالله مستوفی، ابن یمین، خواجوی کرمانی و عبید زاکانی؛ قرن هشتم

جامی، شاه نعمت‌الله ولی، دولتشاه سمرقندی؛ قرن نهم

۵۷ مفهوم این گزینه‌ها را از سرزنش دیگران ناخرسند و گله‌مند است و ولی در سایر گزینه‌ها ملامت و سرزنش دیگران را مثبت دانسته است یا از سرزنش دیگران نمی‌هراسد.

۵۸

۵۹ مفهوم مشترک صورت سؤال و گزینه (۴): ارزش زندگی به داشتن عشق و عشق‌ورزی است.

۶۰

پا	را	ن	آش
ما	را	سی	زا
-	-	U	-

۶۱

گ	ند	ژو	شن	بی	نر	گیس	چش	م	مر	کم
ب	را	ور	هر	چ	آن	نر	سی	ن	دا	ری
-	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-

۶۲

رکن ۱		رکن ۲		رکن ۳		رکن ۴	
ک	سی	را	ک	در	وی	ش	با
-	-	-	U	-	-	-	U
ز	تج	ش	شد	ز	تج	ش	شد
-	-	-	-	U	-	-	-

۶۳

شکل درست سایر گزینه‌ها:

۲	یرش رکو	ی ق نا عت	حج رای با	یدگ رفت
۳	هر ز ما نر	عش ق جا نا	تم و فای	دی گ رست
۴	آ ه وان در	بزم شی ران	در شی کار	

۶۴

ام	رو	ز	خ	نا	م	دی	یف	تا	ح	زین	دا	نا	م	دی
-	-	-	-	-	U	-	-	-	-	U	-	-	-	U

۶۵

رکن ۲		رکن ۶	
نا	هس	ن	ران
خ	د	ش	تم

۶۶ پایه اولی در رکن اول مصراع:

ب نی آ (یا)
- - U

پ یا تا
- - U

پایه اولی در گزینه (۱):

۲۸ شاعران قرن هفتم: مولوی - سعدی - فخرالدین

عراقی، نویسندگان قرن هفتم: نجم‌الدین رازی - عطا ملک جوینی - خواجه رشید الدین فضل الله همدانی - شمس قیس رازی

۲۹ در قرن هشتم، مذاهب مختلف فرصت ابراز عقیده پیدا کردند.

۳۰ حافظ در شعرش، استادی خواجه‌ی کرمانی را ستایش کرده است.

۳۱ بررسی گزینه‌های دیگر: (۲) لفظ در شعر سبک

دوره عراقی، پاکیزه، نرم، دلنشین و معنای برتر، انسانی و آسمانی است. (۳) قصیده در این دوره، کم‌رنگ شد. (۴) با انتقال مرکزیت قدرت از خراسان به مرکز ایران، زبان و ادبیات فارسی، در ناحیه عراق عجم گسترش یافت.

۳۲ کتاب مرصادالعباد، اثر نجم دایره مربوط به جریان ساده‌نویسی است.

۳۳ بی‌اعتقادی برخی از ایلخانیان مقول و بی‌تعضبی برخی دیگر نسبت به مذاهب رایج.

۳۴ از بین رفتن دربرهای ادب دوست ایرانی‌تبار.

۳۵ وی از غزل‌پردازان برجسته این دوره است.

۳۶ روحیه تسامح و خدمت به خلق و آزادی از طرف دست‌آوردان فرهنگ و اخلاق ترویج شد.

۳۷ (ب) قرن نهم (پ) قرن هفتم

۳۸

۳۹ اوایل قرن هفتم تا اوایل قرن دهم

۴۰ در گزینه‌های ۱، ۲ و ۳ عبارتی آمده است که بسیار ساده است و قابل درک و فهم. عبارتهای این سه گزینه از کتاب طبقات

ناصری که نمونه‌ای از نثر ساده است، انتخاب شده است. عبارت گزینه (۴) از تاریخ جهانگشا انتخاب شده است. این کتاب نمونه نثر پیچیده است. عبارت این گزینه مستوع و دشوار بوده و به آسانی قابل درک و فهم نیست.

۴۱ لمعات: فخرالدین عراقی

۴۲ «لمعات» در این بیت یادآور اثر مارفانه فخرالدین عراقی است.

۴۳ ابن‌یمین در شعر خود قناعت‌پیشگی و بی‌اعتباری دنیا را مورد تأکید قرار می‌دهد.

۴۴ مفهوم بیت سؤال و گزینه (۲) به این مطلب اشاره می‌کند که هر چه علم و دانش در انسان بیش‌تر شود، قدرت و توانایی او مافوق تصور خواهد بود. بررسی سایر گزینه‌ها: (۱) فرصت ندانن به جاهلان با مجهز شدن به علم و دانش محقق می‌شود. (۳) بالا رفتن وسعت دید در اثر افزایش علم و دانش (۴) دور ماندن از آسیب‌ها در گرو مسلط و مجهز بودن به علم و دانش است.

۴۵ مفهوم مشترک: ارزش والای عشق در زندگی و این‌که تنها حقیقت موجود، عشق است.

۴۶ مفهوم کلی سایر ابیات: (۱) پنهان بودن و پنهان نشدن عشق، عشق نمی‌تواند به عنوان یک راز باشد و بر ملا می‌شود. (۲) پایداری و دوام عشق (۳) شکیوه از نابودی و از بین رفتن عشق

۴۷ مفهوم مشترک: توصیه به حفظ عزت نفس و آزادی مفهوم سایر ابیات: (۱) لزوم حفظ ادب جهت کسب اعتبار (۲) برتر بودن، لیاقت می‌خواهد. (۳) اظهار ناتوانی

۴۸

۴۹

۵۰